

70

Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România
Almanahul literar / Steaua

1949-2019

Volum alcătuit de Irina Petras

Cluj-Napoca, 2019

Cuprins

Irina Petras <i>În loc de prefață</i>	5
Amințiiri, evocări.....	27
I.	
Ion Brad <i>Secretar al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor (1953-1955)</i>	31
<i>Domnul Președinte</i>	38
Ion Vlad „ <i>Erau ziare, evenimente</i> ”	44
Constantin Cublesan <i>Tempi Passati</i>	48
<i>O duminică de iarnă</i>	52
Miron Scorobete <i>New York à la Cluj</i>	60
Virgil Stanciu <i>Arizona literară</i>	64
II.	
Aurel Rău <i>Interviu acordat Luciei Negoită</i>	71
<i>Un „jurnal” redațional document de timp</i>	75
Ion Brad <i>Un „catastif” singular și „eroii” lui</i>	98
Adrian Popescu Steaua și dansurile clasice.....	114
Petru Poantă <i>Două reviste de cultură</i>	122
Mircea Tomuș <i>În redacția revistei Steaua</i>	127
Virgil Mihaiu <i>Binecuvântarea prin STEAUA</i>	138
<i>Steaua 25</i>	143
Mircea Popa <i>De la „Almanahul literar” la „Steaua”</i>	148
Cseke Péter <i>Reviste literare maghiare după 1949</i>	158
III.	
Horia Bădescu <i>Pașii poetului</i>	175
Elena Abrudan <i>Cultura 2.0</i>	178
Andrei Moldovan <i>Someșul se varsă în Cluj</i>	183
Olimpiu Nușfelean <i>Mișcarea literară</i>	196
Gheorghe Pârja <i>Renașterea Maramureșului prin poezie</i>	204
George Vulturescu <i>Poesis în anul XXX</i>	208
Săluc Horvat <i>NORD LITERAR, revistă de cultură</i>	214
Daniel Săuca <i>Viață literară în Sălaj. Două repere</i>	217

Cronologie.....	221
Repere cronologice.....	223
Evenimente la zi 2005-2019	254
Addenda.....	301
Editoriale („cărțile de vizită” ale Filialei).....	303
Biblioteca Tânărului scriitor.....	307
Societatea Culturală Lucian Blaga Cluj.....	309
Afișe ale evenimentelor (selectiv)	311
Salonul de primăvară al scriitorilor	327

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

AMINTIRI, EVOCĂRI

ION BRAD

SECRETAR AL FILIALEI CLUJ A UNIUNII SCRITORILOR (1953-1955)

– În ce context ați ajuns să îndepliniți funcția de secretar al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor? Aveați doar 24 de ani, abia terminaserăți facultatea și aveați doar un volum publicat, *Cincisutistul* (1952)?

– Atunci am devenit și membru al UTM-ului, făcându-se abstracție de „dosarul” meu de fiu de tărani „mijlocași”, ca să nu mai vorbim de căsătoria mea cu fiica unui fost deținut politic. Pesemne era nevoie de un Tânăr scriitor român, printre bătrâniile ilegalisti maghiari, foști muncitori (Nagy István, Asztalos István, Horváth István), iar acesta nu putea fi A.E. Baconski, deoarece era fiu de preot refugiat din Basarabia, iar Clara (n. Popa), soția lui, era fiica unei familii de chiaburi din Vâncu-Mare, Oltenia. George Munteanu, refugiat din Basarabia, fusese exclus din Partid. Așadar, nu eram eu de vină că ajunsesem la Filială în locul lor sau al nu știu cui, și de aceea mi-am luat rolul în serios, fără să fiu impiedicat de președintele Nagy István, care era și el suspendat, temporar, din partid, până la lămurirea unor povești încurcate despre comportarea lui și a altor ilegalisti în timpul ocupației horthyste. El avusese succes publicând, în celebra colecție, „Biblioteca pentru toți”, romanul *La cea mai înaltă tensiune*. Primise și un premiu de stat, fiindcă răspundea la exigentele teoriei „romanului muncitorească”, teorie predată și la facultate (ex. *Drum fără pulbere*, de Petru Dumitriu), dar pe larg dezbatută în presă, o sarcină permanentă pentru toți scriitorii. Atunci mi-am amintit că, la Pănade, luasem împrumut, de la parohul Ioniță Brad, colecția revistei *Luceafărul*, din anul 1913, la care fusese abonat, unde apăruse, în folleton, romanul *Arhanghelii*, în țesătura și ramele căruia se aflau implicați și „băieșii”, minerii Munților Apuseni. Așa că, împlinindu-se 40 de ani de la apariția acestui vechi „roman muncitorească”, i-am propus lui Nagy să o sărbătorim și la Filială. Surprins de constatarea că bătrânuil preot român le-a putut-o lăua înainte, mi-a zis: „Dacă se aprobă la partid!”. Ideea mea îl încântase și pe Mircea Zaciu, asistent la catedra preluată de Ion Breazu, după moartea lui D. Popovici, în decembrie 1952. M-a sfătuit și el să ne adresăm mai întâi lui Teofil Bușecan, la

Regionala PMR, care mi-a răspuns, că un vrednic fiu de muncitori maramureșeni și aspirant la genul dificil al romanului, că va susține mai sus, la tov. Tompa, iar dacă acesta nu va aproba, este gata să meargă până la „tov. prim”, Dejeu. În timp ce aşteptam acest aviz și Mircea Zaciu se pregătea să-și redacteze comunicarea, fără să le cerem părerea Baconskylor, ne-a venit în ajutor moartea lui Iosif Vissarionovici Stalin, dar, pe de altă parte, ne-a și amânat cu vreo două luni planul. Eram toți chemați la pomenirea marelui dispărut. Una din oglinzelor acelui moment de doliu, dar și de trezire în adânc a spiritului multor năpăstuiți de dictatura lui, o avem în nr. 3, martie, 1953, al revistei *Almanahul literar* [...] În atmosfera aceasta am pregătit și, până la urmă, în primăvară, am sărbătorit, cu întârziere, și cei 70 de ani ai lui Ion Agârbiceanu, neglijând în toamna lui 1952, și

împlinirea a 40 de ani de la apariția romanului său „muncitoresc”, *Arhanghelii*. Am mai evocat, pe larg, emoțiile pe care le-am avut până la aprobarea tuturor acțiunilor, inclusiv de la București, prin Mihai Beniuc, de la Răutu, Chișinevischi, Miron Constantinescu, șefii propagandei oficiale. Dar ne-am dat seama că, în cazul lui Ion Agârbiceanu, atunci și mai târziu, peste ideologi intervenise discret și Dr. Petru Groza, care-l cunoștea încă din primele Parlamente ale României Mari, pentru realizarea căreia militaseră amândoi. Favorabil i-a fost și Mihail Sadoveanu, președintele

Nagy István între colegi

Uniunii Scriitorilor. Celelalte emoții veneau chiar din partea sărbătoritului, temător ca nu cumva să-l proclamăm comunist, fiindcă toată lumea știa că a fost popă, ca și Gala Galaction, și că el nu dorește nicio slujbă, cel mult, dacă se poate, o pensie. Cu veste bună adusă de mine de la București și cu asigurarea lui Mircea Zaciu că el va vorbi ca un istoric literar, nu altfel, bătrânu se uită lung la cei doi imberbi, Zaciu de 25 de ani, eu de 24, ascunși greco-catolici, în curs de indoctrinare marxistă, apoi, ceva mai încrezător, și-a dat consimțământul pentru adunarea de la Filială. În prealabil, m-am dus și la Clinica 2 Medicală – „a lui Goia”, cum se spunea –, unde era internat Emil Isac, ca să evit orice fel de reproșuri ulterioare sau comentarii malicioase. N-a fost cazul. Dimpotrivă. Lui Zaciu nu-i ceruseră cei de la județeană să-i vadă „referatul”, nici cei de la București, cu atât mai puțin eu. În ziua și la ora stabilită, înainte de amiază,

Respect pentru oameni și cărți

Căspetele venise îmbrăcat în redingota lui neagră, în contrast cu barba albă, aceste față îmbujorată, cu bastonul înalt, ca o cârjă episcopală, însotit doar de fiica sa, Uca, de la Biblioteca Universitară. De la partid – doar Teofil Bușecan. De la Universitate – nimeni, nu mai știu de ce. Probabil dintr-o rezervă oficială, încă prezintă. Dintre scriitori români, lipseau doar Lucian Blaga și „cerchiștii”. Maghiarii, toti, în frunte cu bătrânul „transilvanist” Koos Károly, cu mustățile lui enorme (el fusese, în 1911, trimisul unui ziar clujean la serbarele jubilare ale ASTREI de la Blaj) și toți confrății mai tineri, prozatori, poeți și critici, mulți dintre ei provenind, ca și noi, din satele și târgurile ardelene. Înconjurat de atâtă lume, Ion Agârbiceanu făcea eforturi vizibile să-și stăpânească emoțiile. Eu îl observasem de lângă el și Nagy István, de la măsuța prezidiului (lungiuță, acoperită cu pânză roșie), la început crispat, apoi, pe măsură ce Mircea Zaciu își desfășura ampla și calda lui evocare, tot mai topit în curiozitatea generală a sălii, surprinsă de vastitatea operei agârbicene, ce număra peste 60 de cărți, toate inspirate din teme „majore” – alt poncif al epocii –, din aspecte sociale și morale semnificative". Aplauzele prelungite ale sălii îl copleșiseră pe scriitor. A mulțumit sobru, strângându-i mâna puternic lui Mircea Zaciu, apoi președintelui Nagy István și mie. „Referatul” lui Zaciu a devenit apoi schița unei teze de doctorat (1967), dar, mai întâi, prima lui carte, *Ion Agârbiceanu*, publicată la ESPLA, pe care am primit-o cu această dedicație: „Lui Ionu, în amintirea unei nopti înghețate de iarnă, care ne-a legat pentru totdeauna. Mircea, Cluj, 30. VIII. 55." Merită să-i recitim filele de început, în care se întrevede nu doar mâna criticului, ci și a prozatorului Mircea Zaciu: „Uneori, străbătând cu trenul Câmpia Transilvaniei, te întrebă de unde a izvorât cununa peisajelor lui Coșbuc, farmecul «scrisorilor» lui Codru-Drăgușanu sau râsul himeric al lui Budai-Deleanu? Peisajul e mai degrabă ursuz și tălăzuirea monotonă a dealurilor – cu cât te apropii de Cluj – tot mai tristă. În severitatea lui ordonată, în simetria arăturilor și caselor, adunate cuminti în jurul bisericilor vechi, tabloul îți aduce în minte mai degrabă siluetele didactice ale Școlii Ardelene. Cerul e mai mult înnorat aici și istoria înnegurată apasă greu aceste meleaguri frământate. Si totuși, de unde izvorăște deodată simpatia pentru acest peisaj, prin nimic strălucitor? Dar, călătorind cu trenul, n-ai să înțelegi măreția peisajului ardelean, fiindcă el îți se prezintă de fiecare dată fărămitat și, în locul priveliștii grandioase a lanțului de munți, nu-ți oferă decât întunericul unui tunel. Din avion, toată frământarea istorică a Transilvaniei îți se dezvăluie deodată, încremenită în valurile de piatră ale uriașei ei mări. Acum privirea se poate plimba în voie, de la ținuturile păduroase ale nordului – măndre și libere –, către Câmpia tristă și măturață de vânturi uscate, spre Munții Apuseni, roși de ploi și mizerii seculare sau, mai jos, către luncile fertile ale Tâmavelor și Mureșului. Acum nu mai e o monotonă tălăzuire de dealuri sterpe, ci o extraordinară expoziție a celor mai diverse aspecte ale naturii, peste care omul de azi aruncă un ochi uimit, înțelegând abia acum de ce numele lui Budai-Deleanu, Codru-Drăgușanu, Slavici, Coșbuc, Iosif, Reboreanu, Emil Isac, Pavel Dan, Mihai Beniuc sau Ion Agârbiceanu au, fiecare, o altă rezonanță, în fiecare din scriitorii pe care pământul acesta generos i-a dăruit literaturii noastre, e închis tumultul luptelor unei epoci, și-n fiecare din ei zace lumina unui alt colț.

din peisajul natal. Iar laolaltă, ei recompun acea fabuloasă priveliște pe care singur Bălcescu a reușit să o exprime în cuvintele unui poem de slavă adresat pământului Transilvaniei.¹⁷ (Mircea Zaciu, Ion Agârbiceanu, ESPLA, București, 1955, p. 3-5). Iar după această „*captatio benevolantiae*” urma intrarea în materia propriu-zisă a „referatului”: „Luminile și umbrele trecutului ardelen trăiesc intens în opera lui Ion Agârbiceanu. Cărțile lui evoluează, ca într-o transhumanță literară, de la ținuturile de miazăzi, bogate în grâne și revărsări de ape, către regiunile aspre ale Țării Moților, unde viața descoperă priveliști tragice. [...] Nu mai continui, ca să evităm caracterul prea monografic al acestei evocări. Dar nu mă pot abține să nu amintesc câteva consecințe ale reușitei noastre inițiative. Mai întâi să propunem, chiar să insistăm pentru reeditarea lucrărilor sale, începută târziu și timid. Apoi, să propunem să i se acorde și lui Ion Agârbiceanu o „pensie de merit” – în valoare de 2000 lei –, de care mai beneficiau Sadoveanu, Galaction, Bacovia, Sorbu, mai târziu și Argești. Să fie reprimit la Academie, să fie decorat și să i se dea înapoi casa personală, naționalizată abuziv. Pentru acest ultim aspect, fusesem presat să insist după o întâmplare nenorocită din Ajunul Crăciunului aceluia an, 1953. După tradiție, familia Agârbiceanu tăiașe un porc și ținea să coacă în cuptor și colacii tradiționali, să-i împartă copiilor colindători. Dar, cum, la parter, avea ca chiriaș un ofițer, nu de securitate (aceia îl urmăreau nevăzuți, conform dosarelor de la CNSAS), în clipa în care scriitorul porni să atâțe focul, respectivul „revoluționar” l-a luat de gât, înjurându-l în toate felurile și amenințându-l. Așa că ne-am trezit, spre amiază, la Filială, cu venerabilul scriitor și fost protopop al Clujului, gâfâind, congestionat la față. Livia, secretara noastră, i-a dat un pahar de apă, iar eu, în fața sa, l-am sunat la Regională tot pe Teofil Bușecan, care, înțelegând anomalia, și-a alertat probabil șefii. Iar aceștia, pe căile lor specifice, l-au potolit momentan pe chiriașul contondent, care continua, totuși, să se uite urât la bâtrânul obligat să măture zăpada, abundantă în acel an. Cele vreo 30 de scrisori, primite de la Ion Agârbiceanu, după plecarea mea, în toamna lui 1955, la

Cornel Regman, Ion Brad, Mircea Zaciu

București se refereau aproape toate la problema casei, cu greu scoasă de la naționalizare. [...] Congresul Uniunii Scriitorilor, agitat, răscoltor, la care doar cordul mai puternic și firea lui Tudor Arghezi puteau face față, aducea o strălucire nouă, de bun augur pentru noi toți. Toate relațiile mele, literare și nu numai, au continuat până la sfârșitul vieții lui Ion Agârbiceanu, și după aceea, cu familia sa. Din multele sale scrisori, mai reproduc aici doar cea trimisă la 5.X.'62: „*lubite domnule Brad, Trecând cu bine peste impresionanta cinstire ce mi-ati organizat-o, vin să-ți mulțumesc din toată inima pentru tot ce ai făcut și personal pentru mine, și pentru frumoasa apreciere a scrisului meu, făcută în „Gaz[eta] lit[erară]” și alte publicații. Îți doresc ani mulți cu sănătate și spor la muncă! Ai d-tale cu stimă, Ion Agârbiceanu*” (op. cit., p.). Într-adevăr, a fost o adevărată sărbătoare pentru Clujul care-l iubea și cinstea cum se cuvine. Am participat, împreună cu Mihai Beniuc, eu citind acolo poezia ce i-o dedicase, *Fântâni și stele*. În 1982, când apărea, la Editura Dacia, volumul *Ceasuri de seară cu Ion Agârbiceanu*, o carte gândită și alcătuită admirabil de Mircea Zaciu (în care figurau 52 de nume care-l cinsteaau, pe marele prozator, printre care: Geo Bogza, Al. Rosetti, Ionel Pop, Ion Vlașiu, D.R. Popescu, D. Micu, Mircea Veroiu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Augustin Buzura, Iorgu Iordan, Ion Vlad, Eugen Simion, N. Steinhardt, Monica Lazăr, Livius Ciocârlie, Ion Vartic, Ion Pop, Șerban Foarță, Marian Papahagi, Aurel Sasu și Rosa del Conte), a fost inclusă și evocarea mea, *Cu treizeci de ani în urmă*, trimisă de la Atena. Cartea o primeam tot acolo, cu dedicația: „Pentru Didi, Lia și dragului meu Ion Brad, în amintirea marelui nostru Bâtrân, care ne-a înfrumusețat anii tineretii, cu prezența lui exemplară, în amintirea, de asemenea, a luptei noastre comune de a-l repune pe locul meritat în constelația prozei naționale, dragostea frătească a lui Mircea Zaciu. București, oct. 82.” [...]

Și acum, telegrafic, alte momente clujene din acei ani. Când se pregătea, la București, Festivalul Mondial al Tineretului, încă din primăvara anului 1953, am trimis și eu la concursul literar, dedicat evenimentului, poezia *Un dar festivalului*, distinsă cu o diplomă de onoare. Ea a însemnat invitarea la festival, împreună cu soția (prima ei vizită la București), precum și obligația de a scrie, pentru *Almanah* și alte publicații, despre acea oglindă uriașă a tineretului lumii, doritor și sincer luptător pentru pace. [...] Reușita de la concursul din 1953 m-a îndemnat să particip și la un concurs similar, în preajma Congresului Mondial de la Varșovia, din 1955. Deci, tot poezia, într-un fel, m-a ajutat să ajung și în Polonia, renăscută și ea cu greu din ruinele ocupației și ale războiului. Am participat chiar, spre surprinderea mea, ca „invitat de onoare”, alături de Lucia Sturdza-Bulandra, George Vraca, Marcel Breslașu, Angelica Rozeanu, campioană mondială la ping-pong, care o făcea geloasă, prin toalete, pe marea artistă. Zile emoționante, intens colorate, care ar merită și ele un popas mai larg. Mai ales că, atunci, la Festival, s-a consacrat Marin Constantin, dirijorul și directorului Corului UTM, devenit mai târziu celebrul „Madrigal”, sărbătorit zilele acestea la semicentenar. Cu el făcusem, în vara anului 1956, prima vizită la Roma, tot ca tineri intelectuali militanți pentru Pace. La Varșovia, cred că au pus ochii pe mine, ca să mă mute din Cluj la București, Pavel Țugui, șeful Secției de Cultură și Artă al CC al PMR, ca și Virgil Trofin,

prim-secretar al CC al UTM, organizație din care făceam parte. El m-a făcut să înțeleg că are nevoie de un Tânăr ca mine, să activeze la centru, printre tinerii scriitori și artiști. M-a întrebat dacă sunt și membru de partid, dar eram încă doar „candidat”. În acel an, relațiile mele cu foștii colegi de la *Almanah*, acum „steliști”, mai ales cu soții Baconsky (care n-aveau copii când începusem eu să mă laud cu fiica mea, Lia), se cam răciseră, ei devenind și mai malitioși, pe toate planurile. De aceea am acceptat invitația de a pleca din Cluj. Era și după moartea lui Emil Isac, atât de drag inimii mele, ca o icoană a vechiului Cluj. și apoi, de ce să nu recunosc, că, la Filială, după succesul prelungit și benefic în readucerea lui Ion Agârbiceanu la pulsul viu al lumii literare, suferisem o înfrângere categorică în tentativa de a organiza ceva similar și în „cazul” Lucian Blaga. Am evocat, iarăși, de mai multe ori, întâlnirea, în sfârșit personală (promisă încă din 1949 de Dumitru Micu, dar nerealizată, după plecarea lui din Cluj), cu geniul „mut ca o lebădă”, dar atât de elovent în intimitatea scrisului și a unor con vorbiri, oricât de controlate erau ele, în acei ani, de securiștii foarte răutăcioși față de poetul, filosoful și diplomatul a cărui personalitate deranja nulitățile și adversarii timpului. Nu doar în perioada comunistă, ci și înainte de 1948. Neuitată rămâne ziua de 23 iulie 1954, când mă pregăteam să plec la București, pentru a pune în mișcare un mecanism mult mai complicat decât cel reușit pentru Ion Agârbiceanu. De aceea, m-am gândit să pornesc de la un gest mai simplu, aproape de natură administrativă: obținerea unei pensii majorate, nu imediate, ci peste un an, când Blaga ar fi împlinit 60. Știam, de la Cornel Regman, încă prezent la Cluj, că, deși primea unele avansuri bănești, pentru traducerea lui *Faust* sau retribuții pentru alte tâlmăciri din lirica universală, banii lipseau mereu familiei Blaga, mai ales că soția sa, Cornelia, era din ce în ce mai bolnavă. În genere, viața era destul de scumpă și alimentele greu de procurat, când leafa lui nu depășea, cred, cele 700 de lei pe care-i primeam eu de la Filială. Îi trimisesem vorbă, prin Uca Agârbiceanu, că doresc să-i fac acea vizită și a doua zi m-a primit. Am urcat sfios scările impresionante ale „Bibliotecii universitare”, unde era adăpostită atunci și Biblioteca Filialei Academiei, adică fosta mare Bibliotecă Centrală din Blaj, salvată de la pieire și intrată, după câțiva ani, în grija lui Lucian Blaga. Avea acolo un birou destul de mare și liniștit (azi îi poartă numele), unde își desfășura cercetările speciale despre Iluminismul transilvan, comandate de București, și unde își primea cunoșcuții, ferindu-se de necunoșcuții. (Acum, când s-au deschis numeroasele dosare de urmărire a Securității, s-a putut observa că rapoartele cele mai amănunte și uneori mai mizerabile erau redactate nu de necunoșcuți, ci...) Era o zi luminoasă și liniștită, după amiaza. Forfota obișnuită a studenților și cititorilor se potolise odată cu vacanța de vară. M-a întâmpinat lângă biroul încărcat de cărți și manuscrise, ridicându-se de pe o sofa, unde se odihnea zilnic, după prânz, o jumătate de oră. Parcă jenat de această împrejurare, după ce mi-a întins mâna, cu o căldură sobră, neteatrală, a ținut să-mi spună, înainte de orice, următoarele: „Vezi, Ion Brad (nu mi-a spus „tovarășe” sau „domnule”), am învățat demult că trebuie să-i furi zilei și o jumătate de oră de odihnă. Orice gânduri și necazuri ai avea, trebuie să stai întins, cu ochii închiși, încercând să nu te gândești la nimic, ca și când n-ai exista. Odihnă extraordinară, atât de necesară sistemului nostru nervos!” Această preocupare pământească, acest ton neașteptat

de apropiat m-au ajutat să-mi depășesc mai ușor pragul emoțiilor. Mă privea, din când în când, cu ochii aceia mari, iscuditori, pe sub sprâncenele păduraticе. Dar îmi vorbea mai mult uitându-se în lumina ferestrei uriașe, ca într-un lac inundat de soare. Era fericit și emoționat că prietenul și ocrotitorul său, istoricul academician Constantin Daicoviciu, descoperise la Cetățile Dacice, din Munții Orăștiei, o cărămidă cu sigiliul *Decebalus per Scorilo*. Pentru Lucian Blaga, autorul lui *Zamolxe* și al atâtorelui poeme și studii dedicate perioadei dacice, mitologiei și istoriei acestor strămoși îndepărtați, descoperirea lui Daicoviciu dobândise proporții uriașe. Omul de știință, care dubla strălucit poetul, primea o confirmare nedezmințită a intuițiilor sale în legătură cu limba vorbită de daci. Știa, mi-am dat seama, să se bucură cu adevărat, ca un copil, de tot ce putea aduce lumină în istoria noastră națională, atât de lipsită, pentru anumite epoci, de documente. Cine-i cunoaște cine opera de filosof al culturii, al permanenței noastre pe aceste plaiuri minoritice, își dă seama din ce adâncuri tulburătoare țâșnea sentimentul acesta curat, filtrat prin toate straturile unei conștiințe dramatice. Conștiință care-l făcea uneori distanță, chiar polemic, chiar cu Emil Cioran, filosoful de la Paris, al tuturor contradicțiilor și tăgăduirilor. Nu-mi mai amintesc bine tot ce m-a întrebat și ce i-am răspuns în acea după-amiază. Î-am simțit, însă, în toate, dorința de a afla ce ne preocupă pe noi, cei tineri, deși unele opinii le cunoștea de la "steliștilor" care începuseră să-l viziteze și să-l publice. Îl bucuraseră gândurile mele, dar se arăta sceptic în legătură cu vizita mea la București. Știa el de ce, mai bine decât mine. Dar, din ziua aceea, am păstrat într-o ramă sufletească de aur această dedicație pe volumul său de Poezii, din 1942: „Lui Ion Brad – cu bucuria nespus de rară de a fi întâlnit unită în aceeași ființă un poet și un om”. Un sigiliu poate mai puțin meritat atunci, când abia îmi apăruse volumul inegal, *Cu sufletul deschis*, primit cu o generozitate asemănătoare și de G. Călinescu.

[...]

– Încă o întrebare legată de funcția avută atunci. Nu erați timorat de renumele scriitorilor consacrați, care erau în subordinea Dvs.?

– Fiindcă îi cunoșteam și admiram pe toți trei (Emil Isac, Ion Agârbiceanu, Lucian Blaga), nu mă simțeam deloc timorat de numele și de personalitatea lor. Când ești atât de Tânăr, admirarea te scutește de sfială, de prea multă timiditate. Mai cu seamă că niciunul nu venea pe la Filială, cu excepția celor două vizite ale lui Ion Agârbiceanu, despre care am mai vorbit. Așa că, de la bun început, m-am considerat și eu, în

Ion Brad, Victor Felea, Mircea Zaciu, Aurel Rău

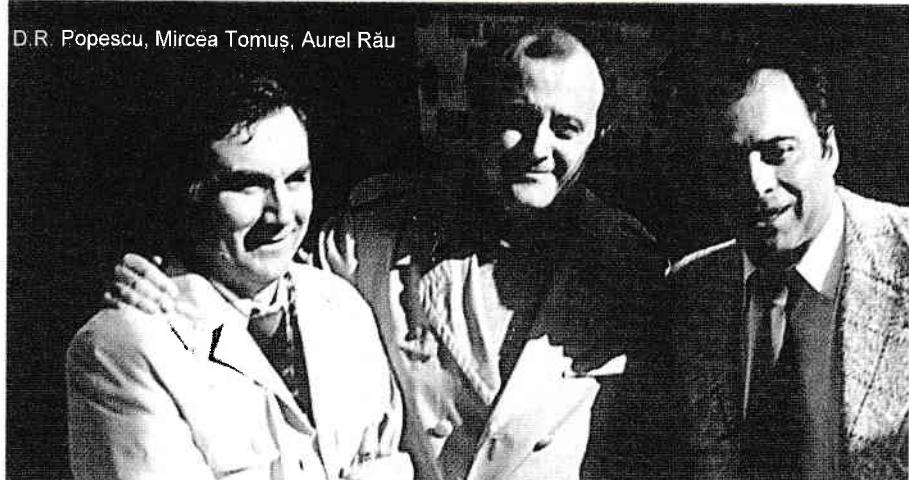
mod firesc, colaboratorul și subalternul lor. Și în această calitate am încercat – și uneori am reușit – să le fiu de folos. Am avut norocul ca și superiorul meu ierarhic, prozatorul maghiar Nagy István, să nu mă considere un simplu subaltern, să nu mă împiedice în acțiuni și inițiative solitare, favorabile întregii obști, chiar dacă aceasta era majoritar maghiară. De ajutor mi-a fost și colegul Ion Oarcăsu, clujean mai vechi și cu bune relații printre toți scriitorii. De asemenea, secretara tehnică, Livia, care se așeza, astfel, în fruntea tuturor secretarilor pe care mi-a fost dat să le am de atunci încolo, în țară și străinătate, până la ultima și regretata Lia, de la direcția Teatrului „Nottara”. Unele dintre ele mi-au bătut la mașină nu doar texte oficiale, ci și poeziile, chiar și romanele și piesele de teatru. Banii câștigați în plus le prindea bine, lefurile lor fiind întotdeauna nedrept de mici. Și-apoi, să nu uit: o secretară inteligentă și harnică, așezată în anticameră, cu mai multe telefoane în față, rezolva cel puțin jumătate din problemele protocolare, ca să nu se supere prea mulți dintre solicitantii unor întâlniri, ca să nu le zic, ca în diplomație, audiențe. Le spun toate acestea ca fost „nomenclaturist” – cum se zice acum –, la 24 de ani, dar numai în calitate de scriitor și om de cultură, „activist în domeniu”, până la 60 de ani, când am ieșit la pensie, la cerere, sătul de prea multele obligații, unele din ce în ce mai penibile și nefirești.

Fragmente din Ilie Rad, *Convorbiri cu Ion Brad*, Editura Eikon, 2013

DOMNUL PREȘEDINTE

Așa m-am obișnuit să-i spun lui DUMITRU RADU POPESCU începând cu vara neobișnuită, și pentru el și pentru mine, a lui 1981. Atunci, după cea mai

D.R. Popescu, Mircea Tomuș, Aurel Rău

agitată Conferință a confratilor, a fost ales președinte al Uniunii Scriitorilor. Înainte de-a evoca unele amănunte mai puțin cunoscute ale acelui moment, în să amintesc faptul că-l cunoșteam pe D.R. mai de mult, de la Cluj. Era încă student la Medicină (1953-56) înainte de-a pleca eu de la revista „Steaua”. Acolo, în redacție, potrivit tradiției lansate de A.E. Baconsky, și prozatorilor li se spunea „poete“. Așa că și lui D.R. i se potrivea acest apelativ, dacă ne gândim că debutase cu versuri în ziarul „Crișana“ din Oradea (prin 1953 avea 17 ani!), dar mai ales că, încă de la primele sale proze, amestecul de real și fantastic, de luciditate și vis, crea un halou de poezie frustă, ciudată, originală, inconfundabilă. [...] Revenind la corespondența nu prea bogată dintre mine și „domnul președinte“ (mai zgârcit cu „scrisorile“ și mai generos cu „screrile“), prima misivă pe care am păstrat-o era expediată, în 1970, de la Cluj, cu antetul revistei „Tribuna“, a cărei conducere o preluase de la Dumitru Mircea. Scrisă de mână, cu un pix de culoare roșie, scurtă și la obiect, o primeam la Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă, în calitatea de prim-vicepreședinte. *Stimate tov. Brad, în să vă mulțumesc pentru aprobarea pe care ne-ăți dat-o în legătură cu deplasarea mașinii în perioada abonamentelor — și să-mi exprim regretul de-a fi fost prea expeditiv în formularea rugămintii noastre de-a ne aproba numirea tov. Victor Felea în postul de redactor-șef adjunct. Sper că aceasta nu va afecta bunele noastre relații de colaborare, drept pentru care vă așteptăm cu versuri, traduceri și cu tot ce condeiul știe să cânte. Cu stimă, D.R. Popescu.*

În locul acelor „cântece de condei“, mi-aduc aminte că-i trimisesem prin colegul Dumitru Ghișe (ei se cunoșteau bine din perioada când lucraseră împreună în redacția „Stelei“) primele 60 de pagini corectate din evocarea *Emil Isac, un tribun al ideilor noi*. Îl rugam ca, dacă dorea să publice în „serial“ o parte din lucrare, era bine ca Mircea Zaciu sau Ion Vlad să-o prefățeze. Fotografi destule găseau la Bubi Isac, a cărui soție răspundea de casa memorială a poetului. [...] După ce am ajuns la Atena, primeam felicitări de Anul nou, unele din partea sa și a familiei, altele semnate împreună cu ceilalți colegi din conducerea Uniunii Scriitorilor, ca vicepreședinte. [...]

În sfârșit, să revin la momentul din care am început să-i spun lui D.R. Popescu „domnule președinte“.

Era în ziua de 26 iunie 1981, când primisem telegrama să plec de la Atena la București. Nu știam că plecarea aceea, în principiu pentru a participa la „plenara de vară“ a CC-ului era să fie una dintre cele mai importante din viața mea. De ce? Nu fiindcă se analizau acolo, cu cifre uneori umflate, „realizările“ unei jumătăți de an dificil mai ales în domeniul industrial, iar în cadrul acestuia, în industria constructoare de mașini, afectată de subiectivism și megalomanie, nici fiindcă trebuia să ascult iar, în direct, criticele dure, gălăgioase ale lui Ceaușescu, o moară care începuse să macine în gol, și autocriticile formale sau însășimantate ale ministrilor și primilor-secretari vizăți. Nu, nu pentru spectacolul acesta repetat automat și trist pentru un intelectual și un diplomat obișnuit cu spectacole de teatru public mai autentice, cum erau cele grecești. Nu. Pentru mine devenise importantă acea plenară fiindcă, într-o pauză, cineva a anunțat la microfon că „tovarășii Titus Popovici și Ion Brad“ sunt invitați urgent la „tovarășul

Manea¹. Numele acesta îmi era apropiat, fiind purtat de un om pe care îl cunoșcusem încă de la mutarea mea din Cluj la București, în toamna lui 1955, când „tovarășul Manea” era șeful protocolului CC al UTM. Mai târziu devenise șeful de cabinet al lui Nicolae Ceaușescu, omul care-i cunoștea cel mai bine firea, programul, orele liniștite și cele agitate, hachările, de care ținea cont când programa vizitele la „șef”.

Anunțul trezise rumori în sala de ședințe, toată lumea căutându-l din priviri mai întâi pe Titus, personaj mult mai cunoscut și popular decât mine, pentru cărțile și mai ales pentru filmele de pe ecrane, multe realizate cu Sergiu Nicolaescu, și serialele de la televiziune. Dar Titus tocmai lipsea, plecase, probabil, să prânzească acasă, la Capșa sau la Athénée Palace, cu vreun prieten scriitor venit din provincie. A doua zi începea conferința pe țară a Uniunii Scriitorilor, eveniment mai important ca o „plenară obișnuită” a CC-ului, mai ales într-o perioadă agitată, politic și ideologic, pe plan intern și extern. Așa că, rămas singur, fără Titus, m-am îndreptat spre „tovarășul Manea”, bănuind de ce sunt chemat de șeful partidului și al statului. Ceaușescu era preocupat, în acele zile, ca în locul lui George Macovescu, căzut în dizgrație, să fie ales președinte al Uniunii Scriitorilor tot un membru al Comitetului Central. Era ambicia lui, dar mai ales a Elenei Ceaușescu, controlorul suprem al „cadrelor”, de a pune în fruntea tuturor uniunilor de creație „oameni de încredere”, adică membri ai CC-ului. Bietul Macovescu, fostul meu șef, ca diplomat! El plătea atunci consecințele, aproape firești, ale complexului său de scriitor mărunt, pus să dirijeze, în locul unui Zaharia Stancu, bonzii literaturii române, complexul unui fost reprezentant al dogmatismului stalinist, trecut, din convingere sau numai din oportunism, la atitudini de diplomat liberal, într-o perioadă când Ceaușescu strânsesează „șurubul”, sub presiunea străinătății, mai ales a „Europei Libere”, cu atacurile ei tot mai virulente.

De la sala de ședințe, până la „Cabinetul 1”, m-a întâmpinat Ilie Rădulescu, mutat de la Externe în funcția de secretar al CC, responsabil cu problemele culturii. Fricos, speriat și de umbra lui, cum îl știam mai de mult (mai ales din episodul nefericit cu spectacolul „Revizorul” și urmările lui), acesta a ținut să-mi șoptească de ce mă chama Ceaușescu, sfătuindu-mă ca nu cumva să vorbesc despre „taberele” care urmau să se înfrunte la Conferința Scriitorilor, să nu trădez, adică, secretele lui Polichinelle, cunoscute de tot târgul Bucureștilor. „Vom vedea ce mă întrebă”, i-am răspuns.

Am așteptat cât am așteptat în biroul lui Constantin Manea, până când el a socotit că se terminase „odihna Tovarășului”. M-a anunțat. M-a introdus în biroul uriaș, în care mai fusesem ultima oară înainte de a pleca ambasador în Grecia, în octombrie 1973. Mă îndreptam emoționat spre măsuța din fața biroului încărcat de dosare și cărți — primea toate exemplarele de semnal de la edituri — gândindu-mă la riscul de a fi rechemat de la Atena ca să ajung din nou în „viesparul” de la Uniunea Scriitorilor, care îmi mâncase sănătatea, timp de trei ani, într-o perioadă poate mai puțin contradictorie decât cea din 1981.

Nu mi-a întins mâna, m-am aşezat și m-am trezit că mă întrebă: „Tu ce mai faci?” „Cum știi — i-am răspuns — mă străduiesc, la Atena, să punem în